K. JO‘RAYEVNING TARJIMA SAN’ATI

Muallif: Andijon davlat chet tillar instituti

Xorijiy filologiya va turizm fakulteti

Tarjima nazariyasi va amaliyoti (ingliz tili) yo‘nalishi

101-guruh talabasi ***Sobirova Shodiyabonu Bahodirjon qizi***

Annotatsiya. *Maqolada filologiya fanlari doktori, professor Komiljon Jo‘rayevning tarjimashunoslik sohasidagi ilmiy qarashlari va uning “Tarjima san’ati” kitobi haqida so‘z boradi. Olimning tarjimashunoslikni umumfilologik fan sifatida talqin etishi, badiiy tarjimada tarjimon mahorati va asliyatga sadoqat masalalariga munosabati ochib beriladi. Shuningdek, muallifning tarjima tanqidiga oid maqolalari asosida uning ilmiy yondashuvi va bugungi tarjimachilik amaliyoti uchun ahamiyati ko‘rsatiladi.*

Kalit so‘zlar: *Komiljon Jo‘rayev, tarjima san’ati, tarjimashunoslik, badiiy tarjima, tarjimon mahorati, tarjima tanqidi, asliyatga sadoqat.*

Abstract. *The article discusses the scholarly views of Komiljon Jo‘rayev, Doctor of Philology and Professor, in the field of translation studies, and his book “The Art of Translation”. It reveals the scholar’s interpretation of translation studies as a general philological discipline and his attitude to the translator’s skill and fidelity to the original in literary translation. Based on his articles on translation criticism, the study also shows his scholarly approach and its significance for present-day translation practice.*

Keywords: *Komiljon Jo‘rayev, art of translation, translation studies, literary translation, translator’s skill, translation criticism, fidelity to the original.*

Аннотация. *В статье рассматриваются научные взгляды доктора филологических наук, профессора Комилжона Джураева в области переводоведения и его книга «Искусство перевода». Раскрывается трактовка переводоведения как общефилологической науки, а также отношение учёного к мастерству переводчика и верности оригиналу в художественном переводе. На основе его статей по критике перевода показываются его научный подход и значение для современной переводческой практики.*

Ключевые слова: *Комилжон Джураев, искусство перевода, переводоведение, художественный перевод, мастерство переводчика, критика перевода, верность оригиналу.*

Kirish

Badiiy tarjima xalqlar o‘rtasidagi ma’naviy aloqalarning muhim vositasi bo‘lib, u nafaqat tilni bilishni, balki ijodiy mahoratni ham talab qiladi. Shu bois tarjimani san’at sifatida o‘rganish, uning mezonlarini belgilash tarjimashunoslikning dolzarb vazifalaridan biridir. O‘zbek tarjimashunosligida bu masalalar bilan shug‘ullangan olimlar qatorida Komiljon Jo‘rayevning nomi ham tilga olinadi.

Komiljon Jo‘rayev filologiya fanlari doktori, professor bo‘lib, uning “Tarjima san’ati” kitobi (Toshkent: Fan, 1982) tarjimashunoslikka oid ilmiy ishlarda havola qilinadi. Maqolaning maqsadi olimning tarjima san’atiga oid qarashlarini yoritishdan iborat. Tadqiqotda olimning kitobi va gazeta maqolalari hamda ochiq manbalar tavsifiy va tahliliy usulda o‘rganildi.

1. Olim va uning ilmiy faoliyati

Komiljon Jo‘rayev tarjimashunoslik va adabiy tanqid sohasida ilmiy hamda publitsistik maqolalar bilan tanilgan filolog olimdir. Uning maqolalari “O‘zbekiston adabiyoti va san’ati” gazetasida e’lon qilingan bo‘lib, ularda tarjima sifati, tarjimon mas’uliyati va tarjima tanqidi masalalari qalamga olinadi. 2013-yilda e’lon qilingan

maqolasida u Andijon davlat universiteti professori, filologiya fanlari doktori sifatida ko‘rsatilgan.

2. “Tarjima san’ati” kitobi

Komiljon Jo‘rayevning “Tarjima san’ati” kitobi 1982-yilda Toshkentda “Fan” nashriyotida chop etilgan. Kitob keyingi tadqiqotlarda, jumladan, she’riy tarjimaning murakkab jihatlari va tarjimada milliylikni aks ettirish masalalariga bag‘ishlangan ilmiy maqolalarda manba sifatida keltiriladi. Bu uning ilmiy jamoatchilik e’tiboridan chetda qolmaganini ko‘rsatadi.

Shuni ham ta’kidlash lozimki, o‘zbek tarjimashunosligida “Tarjima san’ati” nomi bilan maqolalar to‘plamlari turkumi ham nashr etilgan. Shuning uchun bu nomdagi manbalarni ko‘rsatishda muallif va nashr yiliga alohida e’tibor berish zarur.

3. Tarjimashunoslik — umumfilologik fan

Olimning ilmiy qarashlarida tarjimashunoslik faqat tilshunoslik yoki adabiyotshunoslikning ichki masalasi emas. U tarjimashunoslikni adabiyot nazariyasi, adabiy tanqid, matnshunoslik, manbashunoslik kabi sohalarni qamrab oluvchi umumfilologik fan deb hisoblaydi. Bunday yondashuv tarjimani faqat lug‘aviy mosliklar nuqtai nazaridan baholashdan qaytarib, uni keng filologik kontekstda o‘rganishni talab qiladi.

4. Tarjima san’ati va tarjimon mahorati

Komiljon Jo‘rayevning bir maqolasida tarjima san’ati yozuvchi iste’dodi, musiqachi zehni va zargar mehnatining uyg‘unlashuvidan yuzaga keladigan hodisa sifatida ifodalangan. Bu tasvirdan badiiy tarjimada ijodiy iste’dod, so‘zning ohangini his qilish va nozik ishlov birgalikda zarur ekani anglashiladi. Demak, tarjimon uchun ikki tilni bilishning o‘zi yetarli emas, u asliyatning ruhini boshqa til vositalarida qayta yarata olishi kerak.

5. Tarjima tanqidi va asliyatga sadoqat

Olim tarjima tanqidiga ham alohida e’tibor qaratgan. Uning fikricha, tarjima san’ati sirlaridan xabardor bo‘lmagan kitobxon ham tarjimaning asliyatga qanchalik mosligini tez payqaydi. Shuningdek, u muallifga sadoqat nomidan asliyatdagi yanglishlarni o‘zgartirmay o‘girgan tarjimon ba’zan o‘sha nuqsonlar uchun ayblanib qolishini ta’kidlaydi. Bu fikr tarjimondan asliyatga sadoqat bilan birga tanqidiy fikrlash va mas’uliyat ham talab etilishini ko‘rsatadi.

2013-yilgi maqolasida Jo‘rayev tarjimashunos olima N. Vladimirovaning mehnatini yuqori baholaydi. U olimaning o‘z ishiga ham, boshqa tarjimonlar ishiga ham talabchanlik bilan yondashganini yozadi va uning tarjimalarida asarlari o‘qilgan mualliflar ham bu mehnatni e’tirof etganini qayd etadi.

6. Ilmiy qarashlarning bugungi ahamiyati

Bugun tarjima keng ko‘lamda bajarilayotgan bir paytda uning sifati masalasi hamon dolzarbligicha qolmoqda. Komiljon Jo‘rayevning tarjimani san’at sifatida ko‘rishi, tarjimondan iste’dod bilan birga mas’uliyat va mehnat talab etishi hamda tarjima tanqidiga e’tibor qaratishi yosh tarjimonlar va filologlar uchun muhim yo‘l-yo‘riq bo‘la oladi.

Xulosa

Komiljon Jo‘rayev o‘zbek tarjimashunosligida tarjimani san’at sifatida talqin etgan olimlardan biridir. Uning “Tarjima san’ati” kitobi keyingi tadqiqotlarda manba sifatida tilga olinadi, maqolalarida esa tarjimashunoslikning umumfilologik mohiyati, tarjimon mahorati va tarjima tanqidi masalalari yoritiladi.

Shunday qilib, olimning qarashlari tarjima sifatini oshirish, yosh tarjimonlarni tarbiyalash va tarjimashunoslik ilmini rivojlantirishda bugun ham o‘z ahamiyatini saqlab kelmoqda. Bu merosni chuqurroq o‘rganish kelgusi tadqiqotlar uchun muhim vazifadir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jo‘rayev K. Tarjima san’ati. — Toshkent: Fan, 1982.

2. Jo‘rayev K. Ma’no va mantiq birlamchi // O‘zbekiston adabiyoti va san’ati, 2010, 8-son. https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/matbuot/hozirgi-davr-matbuoti/komiljon-jo-rayev-ma-no-va-mantiq-birlamchi-2010

3. Jo‘rayev K. Shirinso‘z olima, mohir tarjimon // O‘zbekiston adabiyoti va san’ati, 2013, 16-son. https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/maqolalar/komiljon-jo-rayev-shirinso-z-olima-mohir-tarjimon

4. Salomov G‘. Tarjima nazariyasi asoslari. — Toshkent: O‘qituvchi, 1983.

5. G‘afurov I., Mo‘minov O., Qambarov N. Tarjima nazariyasi. Darslik. — Toshkent: TDShI.

6. Tarjimada milliylikni aks ettirish zarurati, shartlari va uchrab turadigan qiyinchiliklar. Zenodo, 2025. https://zenodo.org/records/14956088

7. Ziyouz.com kutubxonasi, Tarjimashunoslik bo‘limi. https://n.ziyouz.com/kutubxona/category/120-tarjimashunoslik